

KISEBB KÖZLEMÉNYEK

A MÓDBELI SEGÉDIGÉK FORDÍTÁSA

1. Bevezető

A módbeli segédigék tanulmányozása (a továbbiakban: modálisok) mind az angol szakirodalomban (pl. Palmer 1990, Greere–Zdrengea 2000), mind pedig a magyar szakirodalomban (pl. Kugler 1999, Pelyvás 1998, Benő 2011) alapos tanulmányokat, köteteket eredményezett. A modalitás problematikájához hozzátartozik már a legelején annak tisztázása, hogy ide tartozik tágabb értelemben minden jelentés, amely lehetséges vagy kívánt állapotot jelöl (Kugler 1999: 102), tehát nemcsak a módbeli segédigék, hanem pl. a módosítószók is. Mindazonáltal a tanulmány csupán a módbeli segédigék fordítási lehetőségeit vizsgálja angol–magyar–román kontextusban*.

A modálisok tanulmányozása többnyire nyelvészeti probléma, hiszen a nyelvek különbözőségéből eredendően érdemes összehasonlítani a modalitás kifejezési lehetőségeit elsősorban olyan nyelvek esetében, amelyek egymástól jelentősen eltérnek (Klaudy 2003). A nyelvészeti kutatások egyik jelentős eredményeként a többfajta kategorizációt említhetjük (vö. episztemikus, deontikus stb.)¹, de ezek taglalásakor mindenképpen szükség volt a különböző jelentések, árnyalatok szemléltetésére, amelyet a fordítók a gyakorlatban nagyszerűen hasznosíthatnak.

A tanulmány fő célja annak a kérdésnek a vizsgálata, miszerint – a fordítás felől közelítve – érdemes vagy hasznos-e egy modálisokat tartalmazó adatbázist létrehozni. Fordítói szemmel nézve, az adatbázis hasznossága két tényező figyelembe vételét jelenti:

a. Minőségileg jobb lesz-e a fordítás az által, hogy rendszeresen követjük a modálisok fordítási lehetőségeit?

* A tanulmány a Sapientia Alapítvány–Kutatási Programok Intézete támogatásával készült, a szerződés száma 2012.01.05/1/3. Ezúton is köszönetünket szeretnénk kifejezni a Kilgray cégnek, hogy szakunk számára a *MemoQ* fordítói környezetet ingyenesen elérhetővé tette.

¹ Palmer (1990) és Benő (2011) alapján: az episztemikus modalitás a beszélő tudásához, hitehez, hiedelmeihez kapcsolódik, tehát véleményt tükröz egy bizonyos tényállás valószínűségéről. A deontikus modalitás viszont kötelességgel vagy tiltással van összefüggésben, hiszen az alany interiorizált vagy külső törvényszerűségeire utal.

b. A minőség megőrzése mellett sikerül-e időt spórolni a fordítás során egy modálisokat tartalmazó fordítói adatbázis segítségével?

A feltett kérdésekre megfelelő választ akkor adhatunk, ha figyelemmel követjük a fordítói „iparág” jelenlegi tendenciáit, hiszen Gouadec (2007) szerint a papír és ceruza korszaka mindenképpen lejárt a fordítás számára, és aki nem kezd el fordítást segítő támogató programokat használni, nem tudja fölvenni a versenyt azokkal, akik alkalmazzák az új technikai vívmányokat. A továbbiakban tehát a modern fordítási lehetőségeket vizsgáljuk meg.

2. Fordítás a XXI. században

Gépi fordítás

A fordítót vagy tolmácsot tökéletesen helyettesítő programok a közelmúltban nem is tűntek annyira utópisztikusnak, mint ma. A több évtizedes sci-fi filmekben természetes, hogy csupán egy mikrofonos fejhallgató segítségével bármely nyelvről bármely nyelvre tökéletesen érthetőek leszünk, és több informatikában érdekelt cég (pl. az IBM) komoly pénzeszegeket áldozott a gépi fordításra. Az internet elterjedése természetesen életre keltett hatalmas korpuszokat, amelyeket megfelelően tárolva és összevetve létrehozhatónak tűnt a tökéletesen vagy legalábbis megfelelően fordító gép. Jelenleg a *Google Translate* az egyik legismertebb gépi fordító, de mielőtt teljesen elvetnénk vagy megragadnánk az ötletet, érdemes több szempontot is megvizsgálni.

Egyik ilyen szempont pontosan ugyanaz, amely a fordítás fennállása óta foglalkoztatja az érintetteket: mi a fordítás célja? A gépi fordítás mellett kardoskodók kiemelik, hogy nem minden fordítás kell szakszerű és hibátlan legyen; Gouadec (2007) is amellet érvel, hogy a mai realitás az, hogy az olvasás legtöbbször internetes oldalak böngészését jelenti, aminek a lényegét a gépi fordítás többnyire jól visszaadja (vö. *gist translation*).

Ugyanakkor nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a mai szövegek jelentős része nem szépirodalom, hanem szakszöveg, technikai leírás, amely igencsak szűkszavú és jelentős ismétlődő részeket tartalmaz(hat). Egy nagyon kijózanító adat szerint az Egyesült Államokban 2004-ben 195.000 könyvet jelentettek meg, amelyből csupán 891 volt lefordított szépirodalom, és ez mindössze 0,45%-ot jelent (McKay 2006: 26).

Szakszövegek fordítására viszont a gépi fordítás egyszerűen nem megfelelő. Ha egy tudományterület leggyakrabban előforduló szakszavai (többnyire főnevek) adatbázisban is szerepelnek, emberi beavatkozás nélkül a lefordított szöveg nem hogy nem lesz szakember által élvezhető, hanem inkább úgy fogalmazhatnánk, hogy igencsak élvezetessé válik nem szakemberek számára is. Íme egy példa a *Google Translate* „jóvoltából”:

9. – Megnyitó, dékáni köszöntő	Nouă – Ceremonia de deschidere, Bine ati venit Dean
9.20 – Veress Károly: Valóságépítő virtualitás	9.20 – Charles Veress: Utilaje constructii virtualitate Reality
9.40 – Kólkúti Tamás: Kultur(e)ális és virtuális terek, hatások és áthatások	09:40 – Thomas Pietra Hétkúti Kultur (e) spații mentale și virtuale, precum și efectele permeabilitate
10. – Zsélyi Ferenc: Komposzt valóság: a digitális térítő hirtelen epifániái	Zecea – Francis Zsélyi: Compostul realitate: un evanghelist digitale brusc Epifanio
10.20 – Bíró Béla: Szemelvények a virtuális világ történetéből	20/10 – Judecător Bela: Extrase din istoria lumii virtuale
10.40 – Haller Piroska: Számítógépek ott és egykor (1990–2000)	10.40 – Little Red Riding Hood Haller: Computere și există un timp (1990–2000)

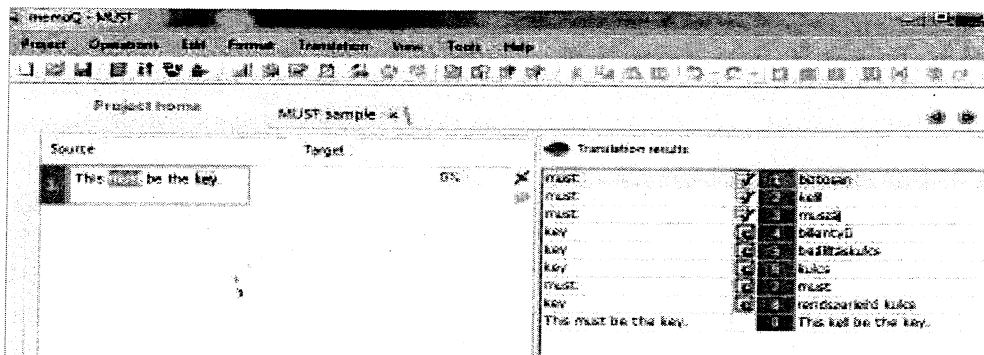
Google Translate 2011

Mivel nem célunk a gépi fordítások elemzése, csak annyit teszünk hozzá, hogy az idézett szöveg egy valós konferenciaprogram részlete, és a *Google Translate* (GT) „feladata” az volt, hogy magyar nyelvről fordítsa le román nyelvre. Látható a GT működési elve: a forrásnyelvet egyszer angol nyelvre fordítja, majd utána célnyelvre; amennyiben nincs megfelelő terminus, marad az angol. Ugyanakkor azt sem hagyhatjuk említés nélkül, hogy a GT szövegismerő képessége igencsak korlátozott: a *valóságépítő* összetett szó szóhatárai egybemosódtak és *utilaje constructii* lett, a megfelelő román központosítás nélkül...

Fordítói környezet

A fordítói környezet tulajdonképpen nem más, mint egy közös tető alá hozott szakszerű fordítást biztosító fordítói memóriát és terminológiai adatbázist ötvöző segédeszköz. Bár a legjobbak és legújabbak rendelkeznek azzal a lehetőséggel, hogy bizonyos internetes adatbázisokból javasoljanak bizonyos szavakra megfelelőt (pl. a *MemoQ* az *Euroterm Bank plugin*-t, vagy saját adatbázisát használja), a fordítói környezet lényege, hogy a fordító maga hozza létre a saját adatbázisát. Ez történhet verejtékes, de nagyon megbízható munka által, akár átvesz megbízható adatbázisokat más szakfordítóktól vagy speciális helyekről. A fordítói környezet tárolja az összes forrásmunkát, a teljes lefordított szöveget szegmensek formájában (egy szegmens többnyire egy mondat), illetve a terminológiai adatbázist, amelyet a fordító fordítás során létrehoz. Az a szó vagy kifejezés kerül terminológiai adatbázisba, amelyet a fordító hasznosnak vél (gyakran felbukkanónak), és természetesen lehetőség van ugyanazon szó vagy kifejezés több jelentését is elmenteni (vö. *MemoQ Quick Start Guide* 2011, Imre 2010). A terminológiai adatbázis létrehozásának és alkalmazásának előnye elsősorban a minőségbiztosításban fontos: egy terminus adatbázisba helyezése után akárhányszor kell újra fordítanunk ugyanazt a terminust, az adatbázis jelzi ennek korábbi fordítását. Ha többszöri felbukkanás után úgy döntünk, hogy szinonimát is használni fogunk, illetve visszamenőleg szeretnénk módosítani egy terminus fordítását, ezt is könnyen megtehetjük. A konzisztencia pedig a minőségi fordítás egyik legfontosabb ismérve. Az alábbi ábrán látható, hogy az angol *must*

modális fordításakor a terminológiai adatbázis két helyről biztosítja a konzisztenciát: egyfelől a fordító által létrehozott terminológiai adatbázisból (első három opció esetében a pipák jelzik, hogy a terminológiai adatbázisról van szó), másfelől pedig a *MemoQ* online terminológiai adatbázisából, amennyiben aktív internet-csatlakozással rendelkezünk a fordítás folyamatában (a hetedik opciónál a *MemoQ* logója jelzi ezt):

3. Módbeli segédigék fordítása fordítói környezet segítségével

A *MemoQ* fordítói környezet nyújtotta lehetőségeket a Kilgray jóvoltából a Sapia EMTE marosvásárhelyi Karának fordító és tolmács szakos hallgatói ingyen használhatják. Egy itteni kutatócsoport tagjaiban merült fel, hogy érdemes-e egy módbeli segédigéket tartalmazó angol–magyar–román adatbázist létrehozni. Első fázisban Asimov *Foundation (Alapítvány)* c. művéből kerestük ki az összes modális tartalmazó mondatot, és ez több mint 1.000 példamondatot eredményezett.

Palmer szerint (1990: 49) igencsak zavaros (*quite messy*) az angol módbeli segédigék helyzete, hiszen nem mondható, hogy ezen segédigéknek van egy ún. „alapjelentése”.

Többféle megközelítés alkalmazható, de a legmegfelelőbbnek az tűnt, hogy az angol modálisok (pl. *can, could, may, might, must, should, would, need, ought to, will, would*) más nyelvre való fordítási lehetőségeiből induljunk ki (a mi esetünkben: magyar és román a célnyelv). Ez feltételezte a szótárakban jegyzett fordítási lehetőségek összegyűjtését és adatbázisba rendezését, ami azt eredményezte, hogy amikor pl. a *can* szó felbukkant egy szöveg fordításakor, a program jelezte a *can* összes betáplált fordítási lehetőségeit magyar és román nyelven. Palmer nyomán külön figyelmet fordítottunk a tagadó, kérdő vagy a múlta utaló szerkezetekre, hiszen ezek igencsak gyakran bukkannak fel.

Talán az egyik legkönnyebben fordítható az angol *should* modális (magyarul *kell, kellene*; románul *ar trebui să*), ezért igyekeztünk összegyűjteni több leírásból a *should* lehetséges fordítási lehetőségeit. A 21 példamondat (Imre 2010) a következő mintákat tartalmazta:

- a. *should* jelen és múlt időre utaló mondatban, beleértve állítást, kérdést és tagadást;
- b. progresszív aspektus (*should be enjoying*);
- c. feltételes szerkezet (*If he should come...*);
- d. hangsúlyos szerkezet inverzió segítségével (*Should you happen to...*);
- e. függő beszéd (*He asked what he should do.*);
- f. udvarias kérdés (*Should I help you?*);
- g. tanácskérés (*Should I stay more?*);
- h. célhatározói mondat szerkezet (*so that he shouldn't ...*);
- i. tipikus kifejezések fordítása (*How should I know?*).

A mintaanyagot egybevetettük Asimov magyar és román fordításaival (Nagy 1986, Stoian 1993), és kiderült, hogy amikor a *should* feltételes szerkezetben szerepel, nem fogja jelezni az adatbázis, mert a magyar nyelvben ez toldalékot eredményez (pl. feltételes módjelet: *jönne*), román nyelvben pedig egyáltalán nem jelenik meg a fordításban. A *lest ... should* szerkezet sincs, ahogy megjelenjen az előre létrehozott adatbázis alapján, merthogy a pontok helyén több variáns lehetséges (pl. személyes névmások), de az összes lehetséges névmással meg nem érdemes elmenteni, hiszen a szerkezet előfordulása egyáltalán nem gyakori.

Biztató eredmény, hogy minden kérdő, tagadó, múlt szerkezetet könnyen azonosított a fordítói környezet az adatbázis alapján, de nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a *shoulder* szót (magyarul *váll*) *should* + 'valami'-nek értelmezte. Bár több kifejezést igyekeztünk az adatbázisba előzőleg megadni, gyakorlatilag ezek nem fordultak elő. Palmer elismeri, hogy a *should* redundáns bizonyos szerkezetekben (1990: 189), és ezek a magyarra való fordítás során eltűnnek; amennyiben románra fordítjuk őket, a *să* kötőszó utal erre, de ez a két gépelt karakter nem éri meg az adatbázisba mentést.

A *must* esetében is azt gondoltuk, hogy az adatbázis nagymértékben elő fogja segíteni a fordítói munkát (Imre–Keresztesi 2011). Statisztikai megközelítésben román nyelvre fordításkor 64%-ban sikerült a fordító által is választott fordítási opciót beilleszteni az adatbázis segítségével (56 mondatból 36), 5 esetben közeli megoldást választottunk (*trebuie* helyett *trebuie să*, vagy *trebuie* helyett *va trebui* alakot használta a fordító). Ha az angol tiltás (*mustn't*) nem a rövidített alakban van (pl. *there must be no failures*), az adatbázis nem fog semmit javasolni.

A *must* esetében talákoztunk viszont egy érdekes jelenséggel, amit eddig nem tudtunk adatokkal alátámasztani. Klaudy (2003) szerint az azonos nyelvsaládba tartozó nyelvek fordítás során is közelebb állnak egymáshoz; az általunk létrehozott angol–magyar adatbázis segítségével csupán 27 esetben (48%) sikerült azt a variánst megtalálni, amit Asimov magyar fordítója is alkalmazott, és ebből is a legtöbb esetben a *kell* változat volt a megfelelő. Ennek következtében feltételezzük, hogy a román nyelvvel összehasonlítva, sokkal nagyobb magyar nyelvű terminológiai adatbázisra van szükség ahhoz, hogy a *must* szót sikeresen lehessen fordítani. Asimov magyar fordítója nyomán olyan szavakat is érdemes adatbázishoz adni, mint például

nyilvánvaló, szükséges, szükségszerű, bizonyára, amelyek jelzik, hogy a módbeli segédigék fordításakor a módosítószók is aktív szerepet kapnak.

Az is kiderült, hogy egy modális „összes” fordítási lehetőségeit adatbázisba rendezni nem oldja meg véglegesen a problémát, hiszen az esetek többségében vagy a legtipikusabb fordítások jelennek meg aránytalanul nagy számban, vagy mindig akadnak olyan fordítások, amelyek egyszerűen nem szerepelhetnek az adatbázisban:

It must have been drifting in space for at least three centuries. (Asimov)
Legalább háromszáz éve sodródhat az űrben. (Nagy)

Something must have happened yesterday, ... (Asimov)
Történt talán valami tegnap... (Nagy).

Az első példában a *must* jelentése csupán a magyar ható igeképzőben jelenik meg, és toldalékokat nem érdemes adatbázisba menteni, merthogy túl rövidek, és fordítás során gyorsabban begépeljük a megfelelő toldalékot, semmint, hogy kiválasztanánk a helyes variánst egy több elemet tartalmazó listából (pl. illeszkedés alapján).

A második példa esetében világos, hogy komoly fordítói tapasztalat szükséges ahhoz, hogy a *must* magyar megfelelője (*talán*) adatbázisba kerüljön: kérdés, hogy a *must* ebben az esetben mennyire utal kételkedésre és mennyire bizonyosságra (pl. *Valami biztosan történt a tegnap.*). A műfordítói szabadsághoz az is hozzátartozik, hogy jelentésárnyalatokat figyelmen kívül hagy, illetve szándékosan változtat rajtuk a fordítás során.

Az eddig leírt és bemutatott példák logikus magyarázatot szolgáltatnak: nyilvánvaló, hogy négy fordítási „eset”-ről beszélhetünk:

- a. egy angol modális igének meg tudunk feleltetni egy tipikus szót: *must – kell, trebuie; mustn't – tilos, interzis;*
- b. egy angol modális igének meg tudunk feleltetni egy toldalékot: *must – -hat, -het;*
- c. egy angol modális igének egy atipikus szót feleltetünk meg: *must – talán* (vö. irodalmi fordítások)
- d. a modális nem jelenik meg a fordítás során.

A felsorolt négy eset közül természetesen csak az a. pontnál válik a fordítói környezet hasznossá, hiszen toldalékért nem érdemes fordítói adatbázist létrehozni, a költői fordítások eleve kívül esnek a fordítói környezetekkel foglalkozók érdekszféráján, ha pedig egy szó „eltűnik” a fordítás során, az sem regisztrálható fordítói környezetben.

Következtetések

Arra a kérdésre kerestük a választ, hogy érdemes-e fordítói adatbázissal foglalkozni az angol módbeli segédigéket illetően akár magyar, akár román vonatkozásban. Tapasztalataink egybevágóan Recski (2002) eredményeivel, miszerint

hiába adunk az adatbázishoz rengeteg lehetséges fordítási megoldást, mert a fordítási gyakorlatban csak a legtipikusabb fordítási lehetőségekkel kell számolni. A *must* esetében Recski 74%-ban *must + infinitive* szerkezetet észlelt (pl. *must go – kell menni*), nálunk pedig ez az eset 73,21%-ot jelentett, még ha jóval kisebb adatbázison is dolgoztunk. Ne feledjük, hogy a fordítói környezeteket az ismétlődő szövegtípusok hozták létre. Benő (2011) találóan állapítja meg, hogy bizonyos módbeli segédigék sajátos fordítási mintát követnek (pl. jogi szövegtípusban), amit egy szakszöveget fordító személynek mindenképpen figyelembe kell vennie. Fordítás során gyakran eltűnnek jelentésárnyalatok (vö. *may* és *might* fordítása, Benő 2011), de a jelentésárnyalatok fordítói adatbázisba gyűjtésével nyomon követhetünk egyszerre több opciót, és növelhetjük az esélyt a jelentésárnyalatok megőrzésére.

Az sem mellékes, hogy a fordítói környezetek elsősorban szegmenseket, vagyis mondatokat tárolnak (technikailag: ponttól pontig terjedő szövegmezőket), és a fordító reménykedik, hogy ezek válnak a továbbiakban hasznossá. Mikor mi csak szavakat tároltunk, akkor elsősorban a terminológiai adatbázis-lehetőségeket igyekeztünk kihasználni, és a vizsgálat részeredményei közé tartozik, hogy fordítás szempontjából legalább kétfajta angol modálissal számolhatunk. Vannak olyanok, amelyeket érdemesnek tűnik adatbázisba tenni (*should*), másfélék, amelyeknek besorolása vitatható, és olyanok, amelyekkel foglalkozni akár idővesztésnek is tűnhet (*can*). Amennyiben ez nem teljesen nyilvánvaló, a leütött billentyűk számához hozzá kell tenni a gondolkodási időt is: ha több felajánlott válaszopció létezik, meg kell keresni a legtalálóbbat és a megfelelő billentyűkombinációt leütni. Rövid szavak esetében bizonyosan több időbe telik a helyesnek vélt fordítás kiválasztása és szövegbe helyezése, mint ha fordítói adatbázis segítségével fordítunk.

Ez természetesen nem a fordítói környezet hibája. A gyártók megemlítik, hogy irodalmi szövegek fordításakor a produktivitás jóval alacsonyabb (minimum 10%-ra tehető), de a technikai szövegeknél akár 70% is lehet. Ha beszámítjuk, hogy mennyibe kerül egy fordítói környezet és azt a lefordított munka árából igyekszünk előteremteni, a sikeres fordítónak hamar megtérül(het) a befektetése.

A fordítói környezeteket nem kimondottan a modálisok adatbázisba rendezéséhez találták ki. Ennek ellenére lehetővé teszi a leleményes fordítói munka csodálatát (és egyben a minőségi fordítói munka dicséretét konkrét példákkal szemléltetve), amennyiben túltesszük magunkat azon, hogy hiába kínlódtunk az adatbázis létrehozásával, mert a modális „megfelelő” magyar vagy román fordítása egyáltalán nem jelenik meg a szövegben, mert a fordító éppen teljes átalakítással vagy éppen kompenzációval (vö. Klaudy 2009: 155) oldotta meg a helyzetet. Ez pedig már elég kompenzáció kellene hogy legyen számunkra is további angol módbeli segédigék adatbázisának létrehozásához.

IMRE ATTILA

IRODALOM

- Benő Attila 2011. *Modalitás, nyelvi kategorizálás, fordítás*. In: NyIrK.LV, 27–38.
- Gouadec, Daniel 2007. *Translation as a Profession*. Vol. I–II. Amsterdam: John Benjamins.
- Greere, A. – Zdrenghea, M. 2000. *A Guide to the Use of English Modals and Modal Expressions*. Cluj-Napoca: Clusium <http://support.google.com/translate/?hl=en>, 2012.02.14.
- Imre Attila 2010. *Translating Modal Verbs with Translation Environment. Should and ought to*. In: *Research, Education, Development. International Symposium Tg.-Mureş*. Cluj-Napoca: Risoprint, 447–454.
- Imre Attila–Keresztesi Péter 2011. *Translating must with Translation Environment*. In: *Performance and Innovation in Education. International Symposium Tg.-Mureş*. Cluj-Napoca: Risoprint, 405–412.
- Klaudy Kinga 2003. *Languages in Translation*. Budapest: Scholastica.
- Klaudy Kinga 2009. *Bevezetés a fordítás gyakorlatába*. Budapest: Scholastica.
- Kugler Nóra 1999. *A kételkedés nyelvtana*. VII. Nemzetközi Magyar Nyelvtudományi Kongresszus. www.nytud.hu/NMNyK/eloadas/kuglern.rtf, 2012.01.28.
- McKay, Corinne 2006. *How to Succeed as a Freelance Translator*. Two Rat Press and Translatewrite, Inc.
- MemoQ Quick Start Guide 2011. <http://www.kilgray.com>, 2011.02.12.
- Palmer, F.R. 1990. *Modality and the English Modals*. London and New York: Longman.
- Pelyvás, Péter 1998. *On Questions of Epistemic Grounding*. In: Andor J. et al. (eds) *The Diversity of Linguistic Description. Studies in Linguistics in Honour of Béla Korponay. A Special Issue*. Debrecen: KLTE Angol-Amerikai Intézet, 241–64.
- Recski, L. J. 2002. *The English Modal Auxiliary Must: A Corpus-Based Syntactic-Semantic Account*. In: *Revista da Abralin*. Vol.1/2, 99–122.

FORRÁSSZÖVEGEK

- Asimov, I. 1951. *Foundation*. Gnome Press.
- Asimov, I. 1993. *Fundația*. Ford. Stoina G. București. Editura Nemira.
- Asimov, I. 1986. *Alapítvány – Az Alapítvány pereme*. Ford. Nagy P. F. Budapest. Fantasztikus Könyvek. Kozmosz Kiado.

TRADUCEREA VERBELOR MODALE

(Rezumat)

Articolul prezintă, în prima parte, tendințele moderne privind problematica traducerii verbelor modale din limba engleză în limbile maghiară și română. Se discută necesitatea traducerilor asistate de calculator, întrucât Gouadec dă verdictul final: era traducerilor asistate de creion și radieră a trecut, iar secolul al XXI-lea este caracterizat de apariția programelor de traducere. Astfel, avem posibilitatea de a crea uriașe baze de date privind terminologia de specialitate, contribuind și la ridicarea calității. Articolul prezintă câteva exemple negative produse de Google Translate. În continuare, se argumentează în favoarea programelor de traducere asistate de calculator (SDL Trados, Omega T sau MemoQ). În concluzie, sunt prezentate rezultatele traducerii unor verbe modale ca should, must sau can în limbile română și maghiară cu ajutorul programului MemoQ, lucrând pe o bază de date de peste 1.000 de propoziții.